

EBH-bladet

Nyhetsbrev för oss som jobbar med EBH

Nr 1 • 2019

Fullt ös på Naturvårdsverket!

FULLT ÖS!

**Så sammanfattar
Erika Nygren
Naturvårdsverkets
arbete just nu.**

Så här i början av året arbetar vi för fullt med att besluta om bidrag på det sista utrymmet på årets anslag samtidigt som vi gör återtag och omfördelningar så att vi kan utnyttja varenda krona på bästa sätt. Nu under våren ser vi också över vår nationella plan med urvalskriterier för hur vi fördelar anslaget, både för "vanliga" saneringsanslaget och för bostadsbyggande. I början av april uppdaterar vi arbetsplanerna igen på vår webb och ni kan se såväl alla ansökningar som beviljats som de som ännu inte är beslutade. Genom att vara så transparenta vi kan vill vi öka allas möjlighet till god planering.

Anslaget är hårt belastat, i år och även 2020, och det gäller både det "vanliga" anslaget och anslaget för bostadsbyggande. Därför är vi väldigt beroende av att snabbt få veta när projekt blir försenade så att vi kan omfördela pengarna till annat som är redo för start. I vårt budgetunderlag till regeringen för 2020–2022 har vi framfört behov av en rejäl förstärkning av anslaget. Vi kommer i år att införa fördelningstillfällen även för ansökningar om sanering för bostadsbyggande. Det blir två möten i år som infaller i mars och oktober men fr o m 2020 så kommer vi ha tre prioriteringsmöten även för saneringsbidrag för bostadsbyggande - i februari, maj och oktober.

I år fokuserar vi också på att ta tillvara alla de värdefulla synpunkter som vi fått genom våra utvärderingar som nu är klara – ett STORT tack till er som deltagit i dessa! Utvärderingarna gäller dels

administrationen av saneringsanslaget och dels vårt vägledningsmaterial med de tre rapporterna från 2009.

Uppdateringen av vägledningen kommer vi att genomföra etappvis och målet är att göra det mer interaktivt och användarvänligt. Detta åstadkommer vi genom en webbanpassning där läsaren kan klicka sig genom de olika stegen i EBH-processen och ta del av just den information som hen behöver i respektive steg. Utgångspunkterna för efterbehandling uppdateras och ska finnas med genom hela processen, som en kompass i arbetet. Tillsammans med SGU deltar vi samtidigt i SGI:s arbete med att utveckla vägledning för riskvärdering och markmiljö.

När det gäller utvärderingen av hur vi arbetar med anslaget så äger vi resultatet av denna tillsammans med länsstyrelserna och samverkan oss emellan är helt avgörande för att ta detta vidare på bästa sätt. Utvärderingen visar tydligt att många delar i arbetet med anslaget fungerar bra, och de ska vi se till att bibehålla. Andra saker har vi redan börjat skruva på i våra arbetssätt, som att vi nu använder vårt bemyndigande för att även kunna besluta om bidrag till utredningar innan årsskiftet. Vi inför ett förenklat ansökningsförfarande för mindre åtgärdsprojekt som är okomplicerade och väl avgränsade och som uppgår till mindre än 1,5 miljoner. Mer om detta kommer i en uppdaterad version av kvalitetsmanualen under våren.

I utvärderingen lyftes flera gånger risken för dubbelarbete mellan oss på NV och länsstyrelserna. Detta har vi ju absolut inte tid att ägna oss åt! Vi vill därför borra vidare i detta tillsammans med länsstyrelserna.

Borrandet har redan börjat, bland annat på en workshop som ni ser en bild från nedan. Där ägnade vi oss åt att ta fram en plan för det fortsatta arbetet med de drygt 350 (!) kommentarer som vi fått in i utvärderingen. Önskemålen på tillsynsvägledning från oss på NV är stora och jag hoppas att vi genom att tydliggöra våra roller och ta tag i de utmaningar som lyfts kan minska den tid vi lägger på att få in kompletta bidragsansökningar och istället använda den frigjorda resursen till mer tillsynsvägledning. Jag är helt övertygad om att vi alla skulle tjäna på detta och då bli mer effektiva tillsammans!

Klurande på workshopen. Foto: Naturvårdsverket

Tillsammans är ett nyckelord som också hela tiden återkom på vårmötet för Renare mark. Miljömålsrådsåtgärden om förorenade sediment som leds av SGU är ett lysande exempel på kraften och tempot som uppstår när vi myndigheter prioriterar en insats gemensamt. Redan i den första rapporteringen har vi tagit stora kliv framåt och arbetet fortsätter nu gemensamt mellan SGU, SGI, NV, HAV och länsstyrelserna i tre år till. Det är en stor satsning och mycket kunskap såväl som vägledning behöver tas fram. Arbetet som behövs med förorenade sediment lyftes därför också som ett av 18 åtgärdsförslag som vi lämnade till regeringen i den fördjupade utvärderingen av miljömålen i januari.

Under sommaren 2016 reviderade vi våra generella riktvärden men på grund av omfattande remisspunkter valde vi att avvakta med bly. Vidare omfattades inte de klorerade lösningsmedlen PCE och TCE av uppdateringen, då

vi bedömde att vi behövde mer underlag rörande nya toxicitetsdata. Vi arbetar nu vidare med dessa riktvärden och ber om inspel från såväl kollegor i andra länder som toxikologer och andra experter i Sverige. Detta för att ta fram underlag till en samhällsekonomisk konsekvensbedömning som hjälper oss landa i hur vi ska beakta nya toxicitetsdata från EFSA respektive US EPA och vägleda mot en hantering av dessa föroreningar som är praktisk och robust.

Den 15:e april lämnar vi den årliga lägesbeskrivningen av arbetet med förorenade områden till regeringen. Denna gång inbegriper den även en avrapportering av vårt regeringsuppdrag om vägledning och samverkan vad gäller statens förorenade områden. Inom detta arbete har vi även tagit fram en plan för vår fortsatta samverkan, denna slutar ju självklart inte för att regeringsuppdraget är klart.

En annan färsk vägledning, som kommer från oss och SGI, handlar om hantering av PFAS vid förorenade områden, mer om denna kan ni läsa i en annan artikel i EBH-bladet. Jag vill också nämna vårt arbete med att främja konkreta uppdrag och initiativ för att underlätta utformning av innovativa och alternativa efterbehandlingsåtgärder med implementering av ny teknik. Ett sådant exempel är att vi gett SGU i uppdrag att formera ett beställarnätverk, som ska bidra till att göra innovativa åtgärder mer beställningsbara och öka tillämpningen av dessa i bidragsfinansierade åtgärder.

På Avfallsenheten arbetar vi i år också med revideringen av handboken om användning av avfall i anläggningsarbeten. Samtidigt har vi ett regeringsuppdrag om att utreda vilka verksamheter som kan undantas från kraven på tillståndsprövning utifrån förutsättningarna i EU:s avfallsdirektiv och föreslå de författningsändringar med allmänna regler för verksamheternas bedrivande som krävs för att kunna ge undantag. Vi har lämnat en delredovisning av detta uppdrag till regeringen som ni kan ta del av på vår webb och användning av vissa avfallslag för

anläggningsändamål är en av de verksamheter som vi arbetar vidare med.

På NV är vi slutligen mitt i flyttstöket just nu – efter påsk hittar ni oss på vårt nya kontor på Virkesvägen 2 i Hammarby sjöstad. För er som inte känner till området så är "sjöstan" ett sanerat f.d. industriområde som nu har en tydlig miljöprofil, lockar besökare från hela världen och inspirerar till nya, mer hållbara stadsdelar, bl.a. i Kina.

Detta är några nedslag av det vi pysslar med just nu. Målet är detsamma som alltid; att skapa goda förutsättningar för alla er som utför det faktiska saneringsarbetet i Sverige – utan er når vi ingenstans!

Med detta återgår jag till att varva beslut och flyttförberedelser med mitt favvomantra;
Tillsammans framåt för en giftfri miljö!

Erika Nygren, enhetschef för Avfallsenheten på Naturvårdsverket.

EBH-bladet

Nyhetsbrev för oss som jobbar med EBH

Nr 1 • 2019

Kemtvättar – komplexa objekt där utveckling pågår.

SGU arbetar med ett antal kemtvättar, för närvarande bland annat med fyra bidragsobjekt i åtgärdsförberedelsefas. Den här artikeln ger en inblick i de utmaningar vi ser i arbetet med klorerade lösningsmedelsobjekt.

Mindre kemtvättar bedrevs tidigare ofta inom bostadsområden. En lösningsmedelsförening från en tidigare kemtvätt riskerar därför att beröra många enskilda fastighetsägare. Kemtvättar är komplexa objekt som vanligen tar flera år att utreda fram till färdig åtgärd. Riskkommunikation blir ofta en viktig del av projekten och det finns inte sällan en oro kring fastighetens värde som ibland är större än oron för hälsoriskerna. För de boendes skull är det önskvärt att utredningsarbetet kan bedrivas utan förseningar och onödiga uppehåll. En anpassning för denna typ av objekt kan vara att man när en förening konstaterats, vanligen efter MIFO fas 2, går vidare med en utredning som till sin omfattning är mer av huvudstudiekaraktär, dvs avstår ifrån förstudiesteget och därmed minimerar de uppehåll som blir mellan finansieringsstegen.

Under utredningsarbetets gång kan olika temporära åtgärder komma att bli aktuella för att förhindra att boende utsätts för hälsorisker. Vi har i projekten erfart behov av installation av fläktsystem i kryppgrund och omläggning av dricksvattenledningar. Ansvarsbedömningar kring temporära åtgärder är inte enkla, varken att göra eller att kommunicera, och här behövs en tydligare linje kring vad som går och inte går att göra med bidragsmedel.

Utifrån egna men framför allt andras erfarenheter utomlands, så är spridning av lösningsmedelsångor till byggnader via spillvattenledningar mycket vanligt. Både befintliga och gamla ledningar kan utgöra en spridningsväg. De svenska

erfarenheterna är begränsade, men i Danmark finns lång erfarenhet av att kartlägga och värdera sådana här ofta komplexa inträngningsvägar. I ett projekt har vi sett de högsta halterna i de översta våningarna i ett flerbostadshus. Ifrån Danmark finns exempel på flera hundra meters spridningsväg via luftspalten i spillvattenledningar.

Eftersom perkloretylen (PCE) är en tung, högviskös, icke-blandbar vätska (s.k. DNAPL) har nedträngningen i marklagren ofta skett under eller precis intill byggnaden där kemtvättverksamheten bedrevs. För att kunna genomföra en effektiv åtgärd kan det därför bli aktuellt att riva byggnaden. I vissa situationer kan det vara rationellt att utföra rivningen redan i ett åtgärdsförberedande skede för att kunna göra detaljundersökningar med god kvalitet. Ersättningsfrågor vid rivning tar ofta mycket tid från projektet och riskerar att försena en åtgärd med flera år. Vill vi att våra bidragsfinansierade kemtvättsprojekt ska vara kostnads- och tidseffektiva, krävs att vi nationellt utvecklar ett bättre arbetssätt för att hantera rivnings- och ersättningsfrågor i efterbehandlingssammanhang.

På grund av att lösningsmedelsprojekt tar lång tid och att kvarboende riskerar att utsättas för hälsorisker under projekttiden och att det kan bli aktuellt med rivning av byggnader, kan en kommun många gånger vara den bästa ägaren av fastigheten under projekttiden. Vår erfarenhet är att kommuner oftast ställer sig tveksamma till ett sådant tidsbegränsat ägande. Nuvarande praxis kan i teorin göra kommunen miljörättsligt ansvarig, och detta i ett skede då projektet inte har kommit längre än till utredningar och åtgärden ännu inte är finansierad. Från vårt perspektiv kan vi tycka att syftet med denna typ av förvärv borde kunna undantas från ansvar i Miljöbalken,

tillsammans med andra redan existerande undantag. Alternativt att en tillräckligt bindande försäkran om finansiering av kommande åtgärder kan ges redan i ett utredningsskede.

Klorerade lösningsmedel (DNAPL) har vanligen en stor vertikal spridning. För några decennier sedan antogs lerjordar eller finkorniga moräner förhindra fortsatt spridning, men allteftersom undersökningar gjorts har DNAPL även konstaterats i och under sådana lager. Idag, när underliggande urberg börjat undersökas alltmer, så kan förorening konstateras även här. Denna problembild ställer ännu högre krav på att projektorganisationen har rätt mix av kompetenser att tillgå. Utredningsarbetet tar lång tid och kan bli mycket kostsamt beroende på hur riskbilden och skyddsobjekten ser ut. Vid sidan av behovet av att upprätta en metodik för stegvisa undersökningar ser vi på SGU ett behov av en nationell riskvärdering för hanteringen av denna

typ av objekt utifrån aspekter som skyddsobjekt, exponeringsvägar och föroreningsmängder.

Avslutningsvis vill vi berätta om ett utvecklingsprojekt vi genomför för undersökning av DNAPL i stenig och hårt packad urbergsmorän (Sveriges vanligaste jordart). Med normala moderna undersökningsmetoder (MIP-sondering) är det svårt eller mycket dyrt (kärnborring) att med hög upplösning avgränsa och karaktärisera källområden på djupet i morän. Hösten 2018 genomförde vi ett första test av en kombination av metoder. Testerna omfattade Geoprobe MiHPT med och utan förborring, FLUTE liner och kärnprovtagning med mullvadsprovtagare. Du kan ta del av [rapporten från utvecklingsprojektet här](#).

Vi planerar för en ny testomgång med en detekterande liner i vår. Utveckling pågår alltså och mer information kommer.

**Erik Bergstedt, Kristin Forsberg och Ulf Winnberg
SGU**

Klorerade lösningsmedelsobjekt som SGU arbetar med just nu.

	Utredning	Åtgärdsförberedelse	Åtgärder
Bidragsfinansierade objekt	Färgaren, Jönköping Surahammar Sunne kemiska	Blekingegatan, Helsingborg Stockholmsvägen Perstorp Sibbarp, Osby Malmen, Hovmantorp	
Objekt med statligt ansvar	Nynäshamn Åkers krutbruk, Strängnäs	Bodentvätten Hagforstvätten Långseletvätten	Alingsåstvätten Hagforstvätten Zakrisdal

EBH-bladet

Nyhetsbrev för oss som jobbar med EBH

Nr 1 • 2019

Pilottester av hållbara saneringsmetoder inom EU-projektet INSURE.

Länsstyrelsen Östergötland driver sedan 2015 projektet INSURE (Innovative Sustainable Remediation) tillsammans med partners i Finland, Lettland samt Motala kommun i Sverige. Projektet avslutas under 2019 och vi summerar resultatet av saneringarna vid pilotområdena.

INSURE består av tre olika arbetspaket varav ett handlar om undersökningar och test av hållbara saneringsmetoder på utvalda pilotområden. De övriga arbetspaketen syftar till att utveckla metoder för effektivare tillsyn över förorenade områden samt utveckling av tekniska hjälpmedel för visualisering.

Pilottesterna inom INSURE har utförts av forskare vid Helsingfors universitet. Tester och utveckling av metoderna har skett både på laboratorie och i fält på pilotområdena. De metoder som har testats har främst varit biologiska och kemiska. Av de utvalda pilotområdena finns ett i Sverige, fem i Finland och två i Lettland.

Det svenska pilotområdet ligger vid Vätterns södra strand i Motala. Södra stranden är ett område med småindustrier, småbåtshamn, varvsindustri, tidigare oljedepå samt ett mindre antal bostäder. Inom området finns även en industrideponi som idag används som en uppställningsplats för husbilar. Det har bedrivits verksamhet i området sedan slutet av 1800-talet. Södra stranden avgränsas söderut av en järnväg mot ett annat industriområde där det bland annat har funnits en större ytbehandlingsindustri.

Till en början fanns misstankar att klorerade lösningsmedel var den huvudsakliga föroreningen då både ytbehandlingsindustrin uppströms området och mindre verksamheter inom Södra stranden har hanterat klorerade ämnen. Klorerade lösningsmedel påträffades vid undersökningarna

nedströms ytbehandlingsindustrin men i mindre utsträckning än förväntat.

Istället visade det sig att det finns en oljeförorening i anslutning till den tidigare oljedepån vid Vätterns strand. Detta område valdes ut för pilottestet. En utmaning är att oljeföroreningen i jorden främst påträffas under grundvattenytan.

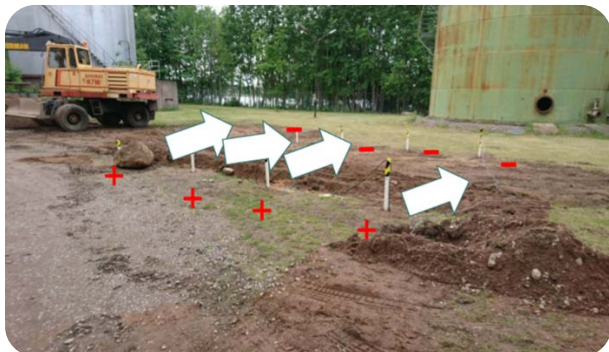
*Vy över pilotområdet Södra stranden i Motala.
Foto: Motala kommun*

Pilottestet startade i juli 2017 med provtagning, borring och iordningsställande av biostimuleringsbehandlingen. Totalt installerades åtta grundvattenrör i två parallella rader med sex meter mellan de båda raderna. Grundvattenrören installerades till ett djup av 5,5 meter under markytan. Rören är perforerade från 2–2,5 meter och nedåt, där grundvattenytan normalt påträffas.

Längs med den ena raden av grundvattenrör grävdes ett nästan 3 meter djupt dike. När grundvatten började strömma in hölls en mix av kalciumoxid och benmjöl ut i diket innan det återfylldes.

I varje grundvattenrör sattes sedan ett 6 meter långt rör av rostfritt stål ner. Till dessa kopplas ström (100 V). Till raden längst från vattnet anslöts anoden medan katoden anslöts till raden mot vattnet. Den antagna strömningen av grundvatten

är mot Vättern och med den påkopplade strömmen är tanken att få en transport av grundvattnet och spridning av tillsatta näringsämnen mot katoden.

Installation av pilottest med anoder och katoder och förväntad grundvattenriktning. Foto: Helsingfors Universitet

Efter installationen av testområdet har provtagningar genomförts vid tre tillfällen, i september och december 2017, samt anslutning till att pilottestet avslutades i september 2018. Resultaten av provtagningen i december visade inte på några större förändringar av föroreningskoncentrationen. Däremot var det möjligt att se en viss mobilisering av oljeföroreningen upp mot ytan. Det konstaterades också att det endast fanns syre i högre koncentrationer i anslutning till anoderna och att det kunde utgöra en begränsande faktor för nedbrytningen av förorening.

För att öka nedbrytningen och frigöra mer syre inom testområdet vattnades området varannan vecka med en blandning av vatten och kalciumnitrat med start i april 2018 och tolv veckor framåt.

När testet avslutades visade provtagningarna att föroreningskoncentrationen har minskat. Jämfört med de högst uppmätta halterna, från december 2017, har det skett en minskning med 40–70 %. Men i två punkter förekommer fortfarande relativt höga halter. Slutsatserna efter pilottestet är att metoden fungerar men den var inte lika effektiv som förväntat. Sannolikt hade det varit möjligt att nå ännu bättre resultat om testperioden varit längre.

Samma metod användes också vid pilotområdet Nastola i Finland. Där fanns oljeföroreningen delvis under en byggnad och på relativt stort djup. Det försöket lyckades fullt ut. Generellt har förutsättningarna vid pilotområdena varierat gällande jordar, föroreningsdjup och hur tillgänglig föroreningen har varit. En sammanställning av våra pilotområden och vilka metoder som har testats framgår av tabellen på nästa sida.

Det vi tar med oss från INSURE är att de hållbara metoderna, i detta fall in situ saneringar, fungerar – det har testerna vid våra pilotområden visat. Olika metoder behöver i vissa fall kombineras för att nå önskat resultat och även det har visats i pilottesterna.

Nu gäller det bara att vi kan övertyga branschen om att gå från ord till handlingar och då gäller det alla i kedjan – från verksamhetsutövare, konsulter, entreprenörer, tillsynsmyndigheter till fastighetsägare. Tillsammans kan vi göra skillnad!

Resultat och rapporter från projektet publiceras på [projektets hemsida](#).

Maria Lindqvist, Länsstyrelsen Östergötland

Pilotområden inom INSURE. Sammanställt av Helsingfors universitet.

Pilotområde	Förorening	Metod: Biologisk (B), Kemisk (K), Fysisk (F)	Status	Lärdomar
Nastola, Finland	Olja	Elektro-kinetisk biostimulering (B)	Avslutat	Saneringen av jord lyckades
Dzelzcela Street, Valmiera, Lettland	Tjockolja (mazut)	Elektro-kinetisk biostimulering, oljan gjordes mer biotillgänglig med hjälp av cyklodextrin (B +K?)	Pågående	Stor variation i den kemiska sammansättningen av tjockoljan gör det svårt att kvantifiera mängden
Södra stranden, Motala, Sverige	Olja	Elektro-kinetisk biostimulering(B)	Avslutat	Saneringen tog längre tid än förväntat.
Karjaa, Finland	Eldningsolja	Bioflushing med cyklodextrin (B + K?)	Ej påbörjat	Det är inte alltid enkelt att få tillstånd från myndigheterna
Virrat, Finland	PAHer, metaller	Fytoremediering (B)	Pågående	
Loppi, Finland	VOC i grundvatten	Kemisk oxidation / peroxid sparging (K + F + B?)	Avslutat	Koncentrationen av föroreningar minskade med 88–97 %, rebound motverkade effektiviteten
Janakkala, Finland	Eldningsolja	Kemisk oxidation + bioremediering (K + B)	Pågående	Kombination av åtgärdsmetoder ökade effektiviteten
Gaides iela, Valmiera, Lettland	Ej påbörjat	...

EBH-bladet

Nyhetsbrev för oss som jobbar med EBH

Nr 1 • 2019

Ny vägledning om PFAS från Naturvårdsverket och SGI.

Naturvårdsverket och SGI har publicerat en gemensam vägledning om hur högfluorerade ämnen (PFAS) kan riskbedömas och åtgärdas på förorenade områden.

Målgrupp för vägledningen är i första hand tillsynsmyndigheter som bedriver tillsyn av områden förorenade med PFAS. Vägledningen är en kunskapsammansättning med syftet att öka tillsynsmyndigheternas kunskap om PFAS. Fokus ligger på riskbedömning och åtgärder av PFAS-förorenade områden, men inte på verksamheters hantering av kemiska produkter som innehåller PFAS.

Klicka på bilden så länkas du direkt till vägledningen.

Det pågår mycket forskning och teknikutveckling inom ämnesområdet PFAS. Vi följer kunskapsutvecklingen och kommer att uppdatera vägledningen vid behov när ny information blir tillgänglig.

Det övergripande syftet med riskbedömning i efterbehandlingssammanhang är att uppskatta vilka risker som föroreningssituationen innebär och hur mycket riskerna behöver reduceras för att negativa effekter på miljö, hälsa och naturresurser inte ska uppstå i dag eller i framtiden.

Riskbedömningen ger underlag för bedömning av inriktning och omfattning av åtgärder, för riskvärdering och för formulering av mätbara åtgärds mål.

I vägledningen beskrivs översiktligt egenskaper hos PFAS, användningsområden och källor till PFAS, samt risker och metoder för att åtgärda PFAS-förorenade områden. För att hålla denna vägledning så kortfattad som möjligt har vi i början av den lagt in ett länkbibliotek där det finns hänvisningar via webblänkar till relevanta källor som innehåller utförligare beskrivningar av bland annat provtagningsstrategier och analysmetoder. Provtagningsstrategier och analysmetoder redovisas således inte i denna vägledning. Idag finns endast ett fåtal etablerade metoder som anses vara tillämpliga för att åtgärda föroreningar inom mark- och grundvattenområden förorenade med PFAS. Flertalet av de åtgärds metoder som beskrivs i denna vägledning är fortfarande i ett relativt tidigt skede av utveckling, och där fullskaliga fältförsök ännu ej har utförts. Vi vill dock presentera dessa för att visa att forskning och teknikutveckling inom ämnesområdet PFAS pågår.

Frågor som rör ansvar för att åtgärda förorenade områden ligger utanför denna vägledning, varför vi i länkbiblioteket hänvisar till befintlig vägledning om detta. För efterbehandlingsterminologi hänvisar vi till Naturvårdsverkets generella vägledning om att efterbehandla förorenade områden. För vägledning om de viktigaste aspekterna för att initiera tillsyn av ett område förorenat med PFAS hänvisar vi till länsstyrelsernas Vägledning för att underlätta initiering av tillsyns ärenden vid misstänkt förorenade områden med avseende på PFAS (högfluorerade ämnen), publicerad i januari 2018.

Riktvärden är ett av de verktyg som kan användas för att bedöma de risker som ett förorenat område utgör för människa och miljö. SGI har tagit fram preliminära riktvärden för PFOS i mark och grundvatten. De preliminära riktvärdena är av typen generella riktvärden, och anger en föroreningsnivå under vilken det inte förväntas uppstå några skadliga effekter på människor och miljö. Även om riktvärdena betecknas preliminära ska de användas på samma sätt som de generella riktvärden som har redovisats för andra ämnen tidigare av Naturvårdsverket.

Anledningen till att riktvärdena betecknas preliminära har sin grund i att de delar av riktvärdet för PFOS som kopplar till hälsorisker utgår från en tio år gammal rekommendation avseende tolerabelt dagligt intag (TDI). Nyare studier indikerar att PFOS kan vara mer toxiskt för människor än vad som har bedömts tidigare. Den europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet (EFSA) har nyligen kommit med ett preliminärt utlåtande att TDI-värdet bör sänkas. Riktvärdena för PFOS kvarstår dock och betecknas fortfarande som preliminära i väntan på att EFSA kommer med sitt slutgiltiga utlåtande. Därefter kommer SGI att utreda om det finns anledning att riktvärdena revideras.

37 myndigheter och forskningsinstitutioner har kommit överens om ett utökat samarbete för att hantera problemen med högfluorerade ämnen (PFAS). Myndigheterna har undertecknat en **gemensam avsiktsförklaring** om att samarbeta för att minska riskerna och öka kunskapen om PFAS. Avsiktsförklaringen innebär att myndigheterna inom sina respektive ansvarsområden ska bidra till utökat samarbete för att minska riskerna och öka kunskapen om PFAS. Kommunikationen mellan myndigheterna ska öka för att förbättra riskbedömning, regelutveckling, miljöövervakning, forskning, teknikutveckling och tillsyn när det gäller högfluorerade ämnen. Den offentliga tillsynen ska förbättras och vid behov ska myndigheterna ta fram tillsynsvägledning.

Vår förhoppning är att vägledningen ska bidra till en effektiv och enhetlig tillsyn av områden förorenade med PFAS.

**Magdalena Gleisner och Jonny Riise,
Naturvårdsverket, Michael Pettersson, SGI**

EBH-bladet

Nyhetsbrev för oss som jobbar med EBH

Nr 1 • 2019

Nu tar arbetet med förorenade sediment fart!

I oktober 2018 publicerades rapporten "Förorenade sediment - behov och färdplan för en renare vattenmiljö"

Rapporten, [som du hittar här](#), är resultatet av ett samarbete mellan SGU, SGI, Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Länsstyrelserna inom ramen för Miljömålsrådets åtgärdsprogram.

Det övergripande syftet med arbetet med rapporten var att ta fram en gemensam kunskapsbild över dagens situation samt identifiera samhällets behov kring hur föroreningar på havs- och sjöbottnar i Sverige idag bör hanteras. Rapporten beskriver nuläget, identifierar kunskapsluckor och redovisar behov.

I rapporten identifieras fem fokusområden och inom dessa föreslås åtgärder som behövs för att Sverige ska få renare havs- och sjöbottnar. Rapporten innehåller även färdplaner för de fem fokusområdena med aktiviteter som behövs för att vi ska nå målet.

- En samlad överblick av förorenade sedimentområden i hav och vattendrag behövs, i likhet med vad vi har på land.
- Undersök, utred och åtgärda kända förorenade sedimentområden.
- Mer vägledning och stöd.
- Samverkan – ett nyckelord för framtiden.
- Mer kunskap, erfarenhet och forskning krävs för att rätt insatser ska göras.

Miljömålsrådet beslutade i höstas om en fortsättning och en ny miljömålsrådsåtgärd. De olika myndigheter som har samarbetat inom ramen för denna rapport kommer nu att fortsätta samarbetet genom att göra en fördjupad analys. I detta fortsatta arbete kommer vi att se över de förslag på åtgärder som lämnas i rapporten för att se vilka som är möjliga att genomföra inom

respektive myndighets befintliga uppdrag och vilka åtgärder som kan behöva extra resurser för att kunna genomföras. Det är en stor satsning som alla deltagande myndigheter nu gör gemensamt för att öka takten i arbetet med att åtgärda förorenade sediment genom att öka kunskapen och stötta tillsynsmyndigheterna.

I januari i år publicerade Naturvårdsverket den fördjupade utvärderingen av miljömålen – FU19, [läs mer här](#). Inom temaområdet "Hav och vatten" föreslås att Naturvårdsverket, SGU, SGI, HAV samt länsstyrelserna ges ökade resurser och uppdrag för att under de närmaste tre åren ta fram bättre kunskap om bland annat förorenade sedimentområdets utbredning, risken för spridning av miljögifter och olika behandlingsalternativ. Flera av myndigheterna har äskat om resurser för arbete i sina budgetunderlag.

Den första etappen med kunskapsuppbyggnad och kartläggning behöver följas av fortsatt arbete med att systematiskt prioritera och genomföra åtgärder för att på ett kostnadseffektivt sätt åtgärda de förorenade sedimentområden som utgör störst risk för miljön och människors hälsa.

Per Nilsson Naturvårdsverket, Yvonne Ohlsson SGI, Minna Severin SGU, Anna Stjärne Länsstyrelsen i Västernorrland, Ann-Sofie Wernersson SGI och Niklas Edvinsson Havs- och vattenmyndigheten.

EBH-bladet

Nyhetsbrev för oss som jobbar med EBH

Nr 1 • 2019

Miljöriskområde Ranstad nu klart.

I en artikel i EBH-bladet nr 1 2016 beskrev vi bakgrunden till varför vi ansåg att lakrestdeponin vid Ranstadsverket borde skyddas genom beslut om miljöriskområde. Här följer nu en beskrivning över hur arbetet gick.

Vi började med att göra en ansvarsutredning utifrån 10 kap MB. En sådan utredning är, om inte enkel, så i alla fall avgränsad. Den totala ansvarsbilden för verksamheten vid Ranstad är mycket komplicerad eftersom även annan lagstiftning då kommer med i bilden såsom mineralagen, kärntekniklagen samt ansvar utifrån koncessionsbeslutet från 1960.

Vår ansvarsutredning landade i att Studsvik Nuclear AB (SNAB) var ansvariga, dock med en skälighet begränsad till 55 %. SNAB är samma bolag (samma organisationsnummer) som dåvarande AB Atomenergi som uppförde Ranstadsanläggningen och drev den tills den lades ned.

Enligt miljöbalken ska den som är ansvarig själv ta fram det underlag som behövs för beslutet om miljöriskområde. Det innefattar förslag till avgränsning, förslag till kontrollprogram och förslag till villkor. Det låter ju enkelt och bra men i vårt fall så har SNAB vid sittande bord förklarat att man inte anser sig ha något ansvar och att man kommer att överklaga alla beslut som ställer krav på dem, intill sista instans, hela tiden. Inför ett sådant faktum blir idén om att ansvarigt bolag ska ta fram efterfrågat material ganska naiv. Att försöka få fram materialet genom att processa är ingen effektiv metod. Dessutom skulle vi sannolikt inte få fram ett bra material. Vi sökte därför pengar hos Naturvårdsverket för att ta fram underlaget. Vi fick tyvärr avslag på vår ansökan med hänvisning till att pengarna i första hand är ämnade till efterbehandlingsåtgärder. Återstod

alltså för oss att ta fram materialet själva för egna pengar. Vilket vi också gjorde.

Vi arbetade alltså fram förslag till avgränsning av området, beslut med villkor, kontrollprogram och skötselprogram. Det visade sig vara ett omfattande arbete. Vi utförde nödvändiga informationsinsatser genom utskick till närboende och kungörelse. Därefter följde en omfattande remiss.

Lakvatten från deponin. Foto: Anna-Karin Davidsson

I remissen framkom inga negativa synpunkter på bildandet av miljöriskområdet, tvärtom. Detta underlättade givetvis det fortsatta arbetet. Vi fick dock naturligtvis en del detaljsynpunkter som vi fick bearbeta.

Två remissvar finns anledning att redovisa närmare. SGI ansåg bl.a. att "ansvar och finansiering för genomförande av kontrollprogrammet är oklart". Lakrestdeponin har varit föremål för en omfattande kontroll under nästan 30-års tid. För att säkerställa finansiering av kontrollen för ytterligare 30 år har Länsstyrelsen verkat för att medel ska reserveras i Studsviksfonden. Vi har dessutom via ett nära samarbete med Strålsäkerhetsmyndigheten verkat för en ändring av finansieringsförordningen (SFS 2017:1179) så att även Länsstyrelsen kan söka

pengar ur Studsviksfonden. Båda dessa saker har vi lyckats med. Vad mer kan vi göra?

Naturvårdsverket ansåg i sitt remissvar bl.a. att frågan om bekostandet av miljöriskområdet fortfarande är oklar. "Vi anser att frågan behöver utredas vidare". Naturvårdsverket bedömer också att det inte föreligger risk för spridning av aktuella föroreningar i dagsläget. "Vi anser därför att det finns tid att utreda ansvarsfrågan vidare innan ett miljöriskområde bildas".

Enligt vår bedömning är ansvarsutredningen färdig. Vi kommer inte längre genom att vänta och utreda vidare. Tvärtom bedömde vi det som viktigt att beslutet fattades medan expertgruppen som har arbetat med Ranstadefterbehandlingen fortfarande fanns tillgänglig. Genom deras synpunkter kunde vi få fram ett beslut som på bästa sätt säkerställer det vi ville uppnå. Att genom juridisk process försöka få SNAB att betala 55 % av kostnaderna såg vi inte heller som en bra modell. Ska det göras före eller efter beslutet om miljöriskområde är fattat? Och hur mycket av vår värdefulla tid kommer att gå åt till att processa om detta? Och chansen till framgång bedömde vi som liten.

Lakvattendiket runt deponin. Deponin syns till höger. Foto: Anna-Karin Davidsson

I april 2018 fattade Länsstyrelsen beslutet att bilda miljöriskområdet. Trots alla kontakter och förankringar av beslutet så överklagades det av markägaren Ranstad Industricentrum AB (RIC). Vi visste att de inte hade något att erinra mot miljöriskområdet som sådant. Anledningen till överklagandet var i stället att de ansåg att frågan om det långsiktiga ansvaret borde vara löst innan miljöriskområdet bildas. Länsstyrelsen delar RIC:s

bedömning att det långsiktiga ansvaret behöver en lösning och har också skrivit till Regeringen i denna fråga. Någon koppling till beslutet om miljöriskområde anser vi dock inte finns. På samma sätt resonerade Mark- och Miljödomstolen som avslog överklagandet i januari i år. Detta beslut har inte överklagats varför Länsstyrelsens beslut om miljöriskområde nu vunnit laga kraft.

Utlopp från miljöriskområdet. Foto: Urban Lindqvist

Några avslutande synpunkter. Om arbetet med att bilda miljöriskområden ska ta fart i Sverige så behöver pengar avsättas så att länsstyrelserna själva kan ta fram nödvändigt underlagsmaterial. Att processa fram detta material från en ansvarig som inte vill är slöseri med vår tid. I lagtexten står att om vissa förhållanden råder så skall Länsstyrelsen besluta om miljöriskområde. Det är en stark formulering som väcker frågan varför det inte har beslutats om fler än två miljöriskområden sedan miljöbalken trädde i kraft. Kan vi försvara detta? Finns det miljömässiga skäl att inte bilda fler miljöriskområden? Nej, enligt min bedömning. Snarare borde det finnas en ansevärd mängd miljöriskområden i Sverige utifrån den skarpa formuleringen i lagtexten. Men med den omfattande process som krävs och Naturvårdsverkets hållning i frågan så blir det så här.

Jag är numera mestadels pensionär så åsikterna i den här artikeln kan inte åberopas som Länsstyrelsens åsikter utan är mina egna.

Urban Lindqvist, projektledare för införande av Miljöriskområde Ranstad